

Nume de personaje în proza românească din Voivodina¹

RODIKA URSULESKU-MILIČIĆ

Universitatea din Novi Sad, Serbia

Names of characters in Romanian prose from Voivodina

Abstract: The aim of this paper is to explore how literature becomes a repository of social information in shaping the rural milieu in Voivodina, as regards the relationship between anthroponomastics and ethnic communities. The books that are the subject of this analysis are focused on settlements with a high frequency of specific names; therefore, the circulation of these anthroponyms involves contamination due to population movement, not imitation. Onomastics is a strong element in Romanian villages in Voivodina, preserving the origin of personal names on the level of micro- and macro-community. Representative authors in this respect are Radu Flora, Mihai Avramescu, Florin Ursulescu, Eugenia Bălțeanu, Ana Niculina Ursulescu and others.

Keywords: personal names, Romanian prose, Voivodina, Serbia, anthroponomastic.

Numele personajelor în literatură sunt foarte importante, trebuie bine gândite, iar noi, cititorii trebuie să avem senzația că ele trăiesc, respiră, se mișcă. În lucrarea de față ne-am propus să prezentăm unele nume de personaje care au apărut în proza românească din Voivodina. Bineînțeles, am făcut o selecție a romanelor și povestirilor din mai multe perioade de creație a scriitorilor care au scris sau încă scriu în limba română în Serbia.

Literatura română din Voivodina mereu și-a promovat tendința spre autenticitate, reușind să se bucure de propria identitate cu acel specific oferit de spațiul multicultural în care a evoluat. După cum afirmă Nicu Ciobanu în prefața cărții *Literatura română din Voivodina* (Agache 2010: VIII) „este o literatură care azi ni se înfățișează fără prejudecăți, cu o reală și incontestabilă conștiință de sine și de valorile pe care le posedă”.

Începuturile temeinice în viața literară din acest spațiu datează din anul 1945, când Ion Păduraru (Ion Bălan) își tipărește primele versuri și, mai ales, când apare suplimentul literar *Libertatea literară*, continuat de revista „Lumina”, care este editată și astăzi.

Pentru creația literară a românilor din Voivodina, Radu Flora² a fost cea mai complexă personalitate, o autoritate de prestigiu, unul dintre fondatorii mișcării spirituale, alături de Vasko Popa, Ion Bălan și Mihai Avramescu. Radu Flora a fost om de știință, profesor universitar, poet, prozator, dialectolog (Popa 1997: 67). Pentru analiza numelor personajelor am ales romanul *Capcana*, care face parte dintr-o trilogie, pe lângă romanele *Vârtejul* și *Zidul*. Această trilogie realizează o frescă a satelor românești bănățene din perioada

¹ Lucrarea este realizată în cadrul proiectului *Jezici i kulture u vremenu i prostoru*, nr. proiect 178002, finanțat de Ministerul de Educație și Știință din Serbia.

² Radu Flora (5 septembrie 1922 la Satu Nou – 4 septembrie 1989 Rovinj).

interbelică. Starea politică, instrucția și educația, răbufnirile naționaliste străbat dincolo de atmosfera patriarhală. În aceste romane, precum și în alte lucrări ale acestui scriitor, se regăsesc crâmpoie autobiografice (Agache 2010: 96). Personajul principal al trilogiei este *Mihai Câmpeanu*. Învățătorul Câmpeanu apare într-un sat mic românesc, retras de restul lumii, apoi se transferă într-unul româno-german, apoi sârbesc, pentru a ajunge, în final, în satul natal. În toate aceste spații, învățătorul apare în relațiile sale cu colegii și cu cei din sat. Paralel, ieșit parcă dintr-un subsidiar, se dezvoltă viața lui erotică și familiară. În romanul *Capcana* acțiunea se petrece în câteva localități fictive (*Plopu, Glogovăț, Ismir, Satu Mare* și în orașul *Vârșeț*), dar se poate lesne deduce că este vorba despre localități de la Codru și satul natal al autorului Satu Nou, tocmai din cauza numelor personajelor caracteristice acestui spațiu geografic, multiethnic, unde apar nume românești, sârbești, germane, maghiare.

Interesant de menționat că numele românești sunt date aproape în toate cazurile țăranilor, eventual învățătorilor, primarilor sau preotului, iar personajele de alte profesii (notar, avocat, funcționar public, meșteșugari...) sunt de alte etnii – sârbi, maghiari, nemți, evrei.

Apar personaje tipice satului bănățean: directori de școală, primarul *Boantă*, preotul *Valeriu Dinu*, familia învățătorului *Pitac* (*Eva* și *Avram*), învățătorul *Pera Ianoșev*, țăranul *Pera*, Preotul *Ilia*, învățătorul *Vandurelli*, notarul *Vlada Perici*. Alte personaje din roman sunt: *Nitranski, Bunea, Filipovici, Corina, Sima Bagiu, Rudi, Milan Tomici, Valeriu Dinu, Eva Pitac, Sima Ghirici, Corina Ursu, Floarea lu Nanu, d-alu Ononi, Băboni, Vuia, Ticăloni, Todor, Dimitrie Ticoni, Mărioara lu Sârbu, Vasile Jurma, Avram Pitac, Văcaru, Petrovici, Olimpia Moraru, Nicu Pavel, Pau Pătruț, Miron Anghelleanu, Olimpia Cioboran, Petru Vuia, Milan Trifu, Mileva lui Ionuț, Nada Perici, Velia Anton, Mara, Erjica, Peder, Gicu, Atanasie Bălan, Pavel Susa, Percoșan, Rudi Friș, Hanț Bauer, Oto Șvarț, Franț Lendl, Ilonca, Duda Boșcovici, Tomici, Nelu lu Mărinești, Mărioara lu Iovănești, Pera Mandici, Gheorghită al lui Piele, Avrămuț lu Pisat, Todoruț lu Poncea, Pau Gașpăr, Ion Jâncu, Moise Borcan, Trifu Irimie, Nicolaie Mandu Boaru, Moise Creambă, Jivoinovici, Iovan Dungerski, Filipescu, Bissingen-Rotbart, Friș, Wolf, Brankovan, Velizar Jivoinovici, Ionică Mircea, Ion Irimia, Traian Vizir, Păvălică, Lazăr lui Cioboran, Petcu, Trifu Mircea, Floarea Vinu, Ion Petroi, Cornel Vuia, Milan Trifu, Ion Fustașu, Parascheva Jâncu, Olimpiu Miuțoni, Mihai Boroancă, Livia Barbu, Iuliana Bălan, Lazăr Boca, Aurel Cioboran.*

Un alt fondator al mișcării literare tradiționale în limba română din Voivodina este Mihai Avramescu³, care a scris poezie, romane și piese de teatru. Pentru analiza numelor personajelor am ales cel mai cunoscut roman al acestui scriitor, *Tinerețe frântă*, care a fost și ecranizat⁴. Acest roman, cu fraze scurte și dialoguri colorate dialectal își desfășoară acțiunea în satul Petrovasăla, mediu familiar autorului, care și-a petrecut acolo tinerețea ca învățător contractual. În universul cunoscut spațiului balcanic Avramescu creează o realitate bazată pe o relație binară a vieții: ce e bine și ce e rău pentru noi, optând pentru latura paradoxală a vieții satului bănățean (Popa 1997: 109). Această latură cu aspect cadru se hrănește din mentalul colectiv al satului Petrovasăla. În atmosfera bănățeană, unde este prezentată mentalitatea oamenilor, intrigi, iubiri secrete, interzise... apar și nume / prenume

³ Mihai Avramescu (8 iunie 1914, Felnac, Arad – 5 ianuarie 1981, Panciova).

⁴ După acest roman a fost turnat filmul cu titlul omonim, regizat de Maria Marici, care s-a bucurat de un real succes la public.

tipice satului menționat. Acestea sunt: *Țânțariu, Pătru, Sandu lui Tăbac, Chia lui Frențești, Trifu, Floarea lui Vigăr, Mitru, Jebleanu, Podeștii, Ticonii, Cola, Zina, Siminica, Chia, Ilie, Căta, Sanda, Anuța Covaciu, Traian Pod, Pălăghia, Vasile Pod, Ana, Gheorghe, Andrei, Pera, Vasa, Veta lui Ignat, Ambruș, Peruță, Stelian, Alexandru, Văleanu, Ion, Sara, Minuța, Pavel Țarină, Viorica Albu, Mane, Dragoljub Simici, Neagoe.*

Pe linia tradiționalului în literatura română din Voivodina se înscrie și Ion Marcoviceanu⁵. Activitatea sa progresistă în timpul ocupației germane, zilele petrecute în lagărul de la Zrenianin îl propulsează în anii de după al doilea război mondial în viața politică și culturală, ocupând importante funcții de răspundere în Voivodina. Este publicist, poet și prozator și a fost redactor la „Libertatea literară” (Popa 1997: 117). Pentru prezentarea numelor personajelor lui Ion Marcovicianu am luat ca reper cartea de schițe și nuvele *Frunze uitate de vânt*. În acest volum, spre deosebire de primii doi autori amintiți, Radu Flora și Mihai Avramescu, Marcoviceanu trece de la cadrul rural la mediul urban din Voivodina. El evocă întâmplări, căutând să ne convingă că sunt, de asemenea autentice, dar fiecare text urmărește o idee, cel mai adesea moralizatoare. Pe lângă personajele principale, doi elevi – *Eusebiu și Lăcrămioara* –, apar și personaje ca *Sandu, Luca Vasiliu, Gheorghe, Sultana, Marieta, Mihai, Ion, Maria, Doina, Mircea, Marcel, Gheorghe Belu, Aurica Bălan, Ilie Dolinăzescu, Nicolae Condan, Luca Dobrin, Matei, Gheorghe, Vasile Giban, Marta Jivan, Matei Marcu, Eva, George, Iohan, Milenko Peric, Pișta, Dona, Darko, Iova, Dimitrie, Stanko, Marta, Marko, Cornel, Branko, Petru, Țigluță, Nicolae*. Deci, sunt prezente nume din toată zona Banatului, nu doar nume caracteristice satului Seleuș, unde s-a născut autorul.

Simion Drăguța⁶, poet și gazetar autodidact, a început să culeagă folclor și să-l publice la ziarul „Nădejdea”, înainte de al Doilea Război Mondial. Era unul dintre fondatorii mișcării literare de la „Lumina” (Popa 1997: 22). Pentru analiza numelor personajelor, ne-am axat pe povestirile intitulate *Fântâna lupilor*. Personajele din această lucrare sunt: *Eleonore (Nory), Margarete, Julius Frisch, Joseph Wolf, Hermann Schwartz, Mateja Matejic, Milka, Kalman Szentgergi, Simion Albu, Poponeș, Milan Dragici, Martin Kempf, Ion Alexandrescu, Bertha, Eugen, Mărghita, Lazăr Crăciun, Nuța alu Nanu, Sanda, Todor Suru, Sucu, Lazăr Papoe Fârban, Nicu Dima, Gheorghe, Carolina, Grigoraș*. Acțiunea, strâns legată de Vârșeț, se petrece în unele localități din Codru, putând fi depistat ușor, prin numele folosite, satul său natal, Mesici.

Noului tradiționalism apărut în literatura română din Voivodina aparține și scriitorul Miodrag Miloș⁷, care publică poezie și proză, pe lângă activitatea de ziarist la săptămânalul „Libertatea”. Proza sa surprinde viața satului bănățean, plină de momente de autenticitate istorico-socială. Vocația de romancier se va materializa în romanul *Vânt de răsărit*, în care Miloș construiește, tot din amintiri, desigur, cel mai reușit spațiu voivodinean din literatura apărută până în anii 90 în regiunea Serbiei cu o importantă comunitate românească. El reia pe cont propriu binecunoscuta formulă românească a cronicii, urmărind destinul eroilor în manieră transparentă. Exprimă adevărul nud, fără mistificări și sociologizări forțate. Acest roman vine, deci, ca un puseu compensator în literatura din Voivodina, după ce decenii la rând proza, mai mult decât poezia, fusese angajată ideologic (Popa 1997: 276).

⁵ Ion Marcoviceanu (21 iulie 1922, Seleuș).

⁶ Simion Drăguța (18 septembrie 1920, Mesici – 25 februarie 1993, Vârșeț).

⁷ Miodrag Miloș (12 aprilie 1933, Aleksinac – 18 octombrie 1998, Panciova).

Scrierile sale realiste, printre care și *Vânt de răsărit*, surprind fapte istorice la care autorul a fost martor (perioada a doua a Celui de-al Doilea Război Mondial, cu detașamentele de eliberare națională de sub fasciști), realități politice și sociale (echipele de activiști, sloganurile populiste, colonizarea cu familii bosniece, dispozițiile aberante) (Agache 2010: 183). Personajele acestui roman au nume ca: *Vieru, Adrian, Vasile, Saveta, Gheorghe (Raiu) a lui Turcu, Dibuleștii, Pătruș, Moise, Leli lu Rina, Georgică, Rusalin, Mihai, Bora, Anica Guțu, Vioara Tita, Serafim, Axente, Novac, Puiu, Petru, Măria, Lică, Iancu, Ardeleanu, Gică, Ianko, Mladen, Ion Folean, Giura Mari, Trăian, Gheorghina, Martin Magdu, Nicolae, Clara, Anni, Toma, Simion, Petru*. Prenume caracteristice pentru satul Ecica, unde se petrece acțiunea romanului, sunt *Rusalin, Trăilă, Țuli, Cencă*, precum și unele nume de familie *Magda* și *Magdu*, porecle *Ignea, Bibu, Bumbu*, pe care nu le întâlnim în alte sate românești din Banatul sârbesc.

Romanul *Peisaj cu nuci* al lui Florin Ursulescu⁸ păstrează tradiționalul, iar narațiunea se formează într-un șir de povestiri, într-o amplă poveste după modelul creației sale. De apreciat este limba literară românească curată pe care o folosește prozatorul în redarea culorii locale, a trăirilor și frământărilor personajelor (Agache 2010: 126). Punctul de plecare din roman este idila dintre inginerul *Simion Magda* și studenta *Florica*. Povestea lor de dragoste cunoaște rupturi repetate prin apariția altor personaje feminine: *Lucia, Luminița, Mariana* etc., semn al labilității tânărului pe plan sentimental (Popa 1997: 282). Aproape toate personajele din roman au nume românești și se mișcă în spațiul voivodinean, la sate și în orașele Zrenianin și Novi Sad. Celelalte nume de personaje sunt: *Mircea, Pătruș Șchiopu, Marius, Ileana, Ionel Văcariu, Viorel, Lenuța, Fănuș Novac, Veta, Petrică, Ion Damian, Aurora, Chenta Jebelean, Mărgărita, Mărioara, Iasna, Pătru Bogatu, Păluș Dochin, Ion Jebelean, Todor Jurma, Aurica, Iosim, Ion Drăgan, George Jebelean, Pavel Stoicu, Văsălie Neamțu, Violeta lu Putu, Cuzana, Ileana lu Nistor, Mironel, Ana lu Savu, Văsălică, Rancu Besu, Terzin, Ilie lu Tăvan, Bata Nicolici, Bundi, Pătru lu Turcan, Paia Crâșnicu, Săveta, Cornel, Luminița lu Balea, Niță Văcariu, Văianțu, Sida, Rista Idvorean, Nicolae Pătruș, Ion a lu Mielu, Valeri Muntean, Lenuța lu Nistor, Ionel Țăranu, Letiția, Veta lu Mitru, Todoruș a lu Balea, George, Ionuș*.

Nume caracteristice pentru satul Iancaid prezentate în roman sunt *Chenta Jebelan, Păluș Dochin, Ion Drăgan, George Jebelean, Văsălie Neamțu, Rancu Besu, Rista Idvorean, Violeta lu Putu, Nicolae Pătruș, Valeri Muntean*, iar pentru satul Ecica *Pătru Bogatu, Luminița lu Balea, Ion alu Mielu*. Numele personajelor *Terzin, Bata Nikolić, Bundi* nu sunt personaje fictive, ci au existat în perioada în care se petrece acțiunea romanului. Aceștia au fost oameni bogați, moșieri la care iancaizenii, care trăiau într-un sat sărac au lucrat ca zilieri în tot timpul anului.

Dacă până acum am încercat să prezentăm în general scriitorii tradiționaliști din literatura română din Voivodina, celelalte trei scriitoare care urmează, prezente și azi au o bogată activitate literară, aparțin perioadei mai moderne.

Eugenia Bălțeanu⁹ scrie poezie și proză, iar pentru analiza numelor personajelor am ales ultimul ei roman, *Trei anotimpuri*, un roman cu personaje nu prea numeroase, dar fiecare ocupând un rol însemnat, cu tablouri vii. Dincolo de povestirea incitantă, textul

⁸ Florin Ursulescu (4 martie 1938, la Sutiesca – Sărcia).

⁹ Eugenia Bălțeanu (30 iunie 1948, Begheiți-Torac).

Eugeniei Bălțeanu se îmbogățește și capătă gravitate prin chiar meditațiile poetice asupra unor lucruri care în viața omului ocupă un loc însemnat.

La fel ca în primul său roman, *Mona*, unde sunt date personaje cu nume străine, necaracteristice pentru Banat, cum sunt *Maggie, Kiki, Nini, Alex, Alec, Mili*, și în *Trei anotimpuri* sunt nume atipice pentru Banatul sărbesc, nume care nu au existat în literatura română din aceste spații. Ele sunt mai noi, moderne. Întreaga acțiune a romanului se petrece în mediu urban, la Belgrad. De fapt, sunt prezente prenume de personaje, mai ales feminine, care, în ultima perioadă, se dau foarte des copiilor nou născuți. După cum afirmă Virginia Popovici (2009: 155) în recenzie la sfârșitul romanului, „personajele romanului *Trei anotimpuri* al Eugeniei Bălțeanu sunt belgrădeni, unii cu nume românești, alții cu nume sărbești, ajunși pe treapta înaltă a societății; la prima vedere, cu o viață împlinită material, cu firme mari și renumite, dar problemele încep în momentul călcării pragului casei. Aceste personaje sunt: *Simona Marcu, Tania Popovici, Dorina, George, Monica, Elena, Adela, Carmen, Dorinel, Ina, Margareta, Leon, Alen, Anamaria, Dragoș, Dragomir, Camelia, Andrea, Andrei, Sorin, Toma*.

Aceeași situație o menționăm și la tânăra scriitoare și ziaristă, Mariana Stratulat¹⁰, în al cărei volum de povestiri – *Masca de aur* – apar următoarele nume de personaje: *Mira, Zoran, Leana, Georgel, Daniela, Ion, Andrei, Vioreaua, Giurița, Ielena, Iasna, Floarea, Petru, Isabela, Mihai, Alexandru, Emina, Adrian, Marilena, Clara, Marina, Florina, Florin, Radu, Ana, Aurora, Doru, Lia, Loredana, Mărioara, Livia, Ileana, Dinu, Ioana, Raluca, Oana*.

De altfel, prozele scurte din *Masca de aur* cuprind o serie personaje reale sau imaginare, iar ca topos central – râul Căraș. Povestirile redau întâmplări din vremea războiului sau dintr-un trecut nu prea îndepărtat, hazardul destinului, cotidianitatea, având ca fundal intuit atât satul, cu problematica lui, cât și orașul. Autoarea dovedește o bună cunoaștere a psihologiei umane, reușind în același timp să contureze mediul rural multietnic în care trăiește, cu aluzii fine la istoria lui: colonizarea cu refugiații, de ex. personajul bosniacei Mira. Scrise într-o curată limbă românească, ele impresionează prin întreaga lume fluidă, cufundată parcă în somn, din care, din când în când, se trezește la viață câte un personaj pentru a se retrage din nou în ea (Agache 2010: 353–354).

Ana Niculina Ursulescu¹¹, în cea mai recentă perioadă a creației sale ca poetă și prozatoare, scrie mai mult cărți pentru copii. Pentru studiul nostru am ales *Vine moș Crăciun*, despre care, în postfața cărții, Brândușa Juica (Ursulescu 2010: 74) spune că „lucrarea *Vine Moș Crăciun*, semnată de Ana Niculina Ursulescu este un mănunchi de povestiri, izvorâte din lumea amintirilor, încărcate de nostalgie, întrebări, indemnuri, culoare locală și de *dorul* nostru intraductibil, și dăruite cu fidelitate copiilor”. În această carte avem următoarele personaje: *Ioniță, Ștefan, Floarea, Niculae, Ilie, Ina, Iulian, Doinița, Steva, Măriuța, Safta, Măndonii, Florica, Răduțu, Aurelian, Lică*.

După cum am văzut din cele prezentate, literatura în limba română din Voivodina are personaje cu nume similare celor din literatura din România, bineînțeles cu mici excepții, ceea ce dovedește că etnicii români care trăiesc în Serbia și-au menținut numele de botez și de familie, fără să fie influențate exagerat de numele sărbești.

¹⁰ Mariana Stratulat (1977, Coștei).

¹¹ Ana Niculina Ursulescu (4 noiembrie 1957, Uzdin).

Bibliografie

- Agache, C. 2010. *Literatura română din Voivodina*. Panciova: Editura Libertatea.
- Avramescu, M. 1986. *Opere alese I. Proza*. Panciova: Editura Libertatea.
- Bălteanu, E. 2005. *Mona*. Panciova: Editura Libertatea.
- Bălteanu, E. 2009. *Trei anotimpuri*. Panciova: Editura Libertatea.
- Drăguța, S. 1990. *Fântâna lupilor*. Panciova: Editura Libertatea.
- Flora, R. 1978. *Capcana*. Panciova: Editura Libertatea.
- Marcoviceanu, I. 1983. *Frunze uitate de vânt*. Panciova: Editura Libertatea.
- Miloș, M. 1995. *Vânt de răsărit*. Panciova: Editura Libertatea.
- Popa, Ș. 1997. *O istorie a literaturii române din Voivodina*. Panciova: Editura Libertatea.
- Stratulat, M. 2004. *Masca de aur*. Panciova: Editura Libertatea.
- Ursulescu, A.N. 2010. *Vine Moș Crăciun*. Panciova: Editura Libertatea.
- Ursulescu, F. 1988. *Peisaj cu nuci*. Panciova: Editura Libertatea.